

# ЗМІСТ

Список ілюстрацій .....	11
Список кольорових ілюстрацій .....	14
Передмова. Мережевий історик .....	16

## Частина перша ВСТУП. МЕРЕЖІ ТА ІЄРАРХІЇ

1 Таємниця ілюмінатів .....	29
2 Наша мережева доба .....	37
3 Мережі, всюди мережі .....	43
4 Чому ієрархії? .....	49
5 Від семи мостів до шести рукостискань .....	53
6 Слабкі зв'язки та вірусні ідеї .....	59
7 Розмаїття мереж .....	65
8 Коли мережі зустрічаються .....	71
9 Сім одкровень .....	75
10 Просвітлені ілюмінати .....	78

## Частина друга ІМПЕРАТОРИ ТА ПЕРШОПРОХІДЦІ

11 Коротка історія ієрархії .....	89
12 Перша мережева доба .....	96
13 Мистецтво ренесансної угоди .....	99
14 Першопрохідці .....	102
15 Пісарро та інки .....	108
16 Коли Гутенберг зустрівся з Лютером .....	112

### Частина третя Листи та ложі

17	Економічні наслідки Реформації .....	123
18	Обмін ідеями .....	125
19	Мережі Просвітництва .....	131
20	Мережі революції .....	137

### Частина четверта Відновлення ієрархії

21	Червоне і чорне .....	153
22	Від натовпу до тиранії .....	156
23	Порядок відновлено .....	161
24	Дім Саксен-Кобург-Готів .....	166
25	Дім Ротшильдів .....	170
26	Промислові мережі .....	178
27	Від пентархії до гегемонії .....	185

### Частина п'ята Лицарі круглого столу

28	Імперське життя .....	189
29	Імперія .....	192
30	Повстання тайпінів .....	203
31	«Китайці мусять піти» .....	208
32	Південно-Африканський Союз .....	213
33	Апостоли .....	220
34	Армагеддон .....	228

### Частина шоста Епідемії і щуролови

35	Зелена мантія .....	237
36	Епідемія .....	249

37	Принцип вождівства .....	258
38	Крах «золотого інтернаціоналу» .....	262
39	Коло п'ятьох .....	272
40	Короткі зустрічі .....	283
41	Елла у виправній школі .....	291

**Частина сьома**  
**СТАНЬ ГОСПОДАРЕМ У ДЖУНГЛЯХ**

42	Тривалий мир .....	305
43	Генерал .....	307
44	Криза ускладнень .....	314
45	Мережа влади Генрі Кіссінджера .....	321
46	У долині .....	336
47	Кінець Радянської імперії .....	343
48	Тріумф давоської людини .....	348
49	Пограбувати Банк Англії .....	353

**Частина восьма**  
**ВАВИЛОНСЬКА БІБЛІОТЕКА**

50	11.IX.2001 .....	373
51	15.IX.2008 .....	382
52	Адміністративна держава .....	388
53	Web 2.0 .....	392
54	Розшарування .....	402
55	«Затвітити» революцію .....	407
56	9.IX.2016 .....	421

**Частина дев'ята**  
**ВИСНОВКИ. ПЕРЕД ЛИЦЕМ КІБЕРІЇ**

57	Метрополіс .....	433
58	Мережева напасть .....	437

59 FANG, VAT і ЄС .....	454
60 Площі та вежі повертаються .....	461
<i>Післямова. Першопочаткові майдан і башта: мережі та ієрархії в Сієнському треченто .....</i>	<i>467</i>
<i>Додаток. Про креслення графів соціальних мереж у добу Ніксона і Форда .....</i>	<i>474</i>
<i>Книжки, які було використано для аналізу мережі Ніксона-Форда .....</i>	<i>478</i>
<i>Примітки .....</i>	<i>480</i>
<i>Бібліографія .....</i>	<i>517</i>

ЧАСТИНА ПЕРША

# **ВСТУП. МЕРЕЖІ ТА ІЄРАРХІЇ**

# 1 ТАЄМНИЦЯ ІЛЮМІНАТІВ

Колись, близько 250 років тому, існувала таємна мережа, яка намагалася змінити світ. Її створили в Німеччині лише за два місяці до того, як із американських колоній Британії оголосили про свою незалежність.

Організація була відома під назвою Illuminatenorden — Орден ілюмінатів. Вона мала величну мету. Насправді основоположник ордену спершу назвав його Bund der Perfektibilisten (Ліга здатних до вдосконалення). За спогадами одного з його членів, засновник мав намір створити:

асоціацію, яка використовуватиме найвитонченіші та найбезпечніші методи й метою якої стане перемога чеснот та мудрості над дурістю та мерзенністю; асоціацію, яка робитиме відкриття в усіх галузях наук, навчатиме своїх членів, як стати шляхетними та величними; асоціацію, яка забезпечить їм винагороду — у цьому світі вони досягнуть абсолютної досконалості, яка захищатиме їх від переслідувань, лихої долі та пригноблень, а також обмежить деспотизм у всіх його проявах<sup>1</sup>.

Кінцевим завданням ордену було «освятити розуміння сонцем розуму, що розсіє хмари забобонів та упереджень». «Моя мета — забезпечити вищість розуму», — проголосив засновник цього ордену<sup>2</sup>. З одного боку, методи, до яких вони вдавалися, були освітніми. Відповідно до Загальних статутів (1781), «єдиною метою ліги» проголошувалась «освіта, яка полягатиме не в пишномовності, а в підтримці й винагородженні чеснот»<sup>3</sup>. З іншого боку, ілюмінати мусили діяти як суто таємне братство.

Члени ордену брали собі кодові імена, часто давньогрецького та римського походження. Самого засновника звали «братом Спартаком». Загалом існувало три ранги, або рівні членства: неофіт,

міневрал\* та освічений міневрал. Але тим, хто перебував на нижчому рівні, давали лише дуже загальне уявлення про мету та методи ордену. Ілюмінати розробили складні ритуали ініціації, серед яких була обітниця зберігати таємницю, порушення якої каралося найстрашнішою смертю. Члени кожної окремої групи посвячених звітували вищому за рівнем, справжнього імені якого вони навіть не знали.

Спочатку ілюмінатів було небагато. Вони склалися з купки засновників, більшість із яких була студентами<sup>4</sup>. Через два роки після створення ордену кількість його членів становила лише 25 осіб. Навіть у грудні 1779 р. їх налічувалось лише 60. Утім, уже за кілька років кількість членів зросла до понад 1300<sup>5</sup>. На зорі свого існування орден обмежувався такими містами, як Інгольштадт, Айхштадт та Фрайзинг, ще кілька членів перебували в Мюнхені<sup>6</sup>. На початку 1780-х рр. мережа ілюмінатів поширилась по всій Німеччині. Крім того, до ордену приєдналося чимало німецьких князів: Фердинанд, князь Брауншвейг-Люнебург-Вольфенбюттельський; Карл, ландграф Гессен-Кассельський; Ернест II, герцог Саксен-Кобург-Альтенбурзький і Карл-Август, великий герцог Саксен-Веймар-Айзенахський<sup>7</sup>, а також кілька десятків представників знаті, зокрема Франц-Фрідріх-Фрайгер фон Дитфурт і нова зірка рейнського кліру Карл-Теодор фон Дальберг<sup>8</sup>. Інші члени ордену виконували функцію радників при багатьох найекзальтованіших ілюмінатах<sup>9</sup>. Ілюмінатами ставали й деякі інтелектуали, наприклад Йоганн-Вольфганг Гете, філософи Йоганн-Готфрід Гердер та Фрідріх-Генріх Якобі, перекладач Йоганн-Йоахим-Кристоф Боде та швейцарський теоретик освіти Йоганн-Генріх Песталоцці<sup>10</sup>. Фрідріх Шиллер хоч і не приєднався до ордену, але прототипом республіканського революціонера Позі — персонажа своєї драми «Дон Карлос» (1787) — узяв одного з лідерів ілюмінатів<sup>11</sup>. Деякі дослідники відзначають вплив ілюмінатів на оперу Вольфганга-Амадея Моцарта «Чарівна флейта» (1791)<sup>12</sup>.

---

\* Алюзія на Міневу — римське ім'я богині мудрості Афіни Паллади. На знаках ілюмінатів було зображено сову — птаха цієї богині, що сидів на сторінках розгорнутої книжки.

Однак у червні 1784 р. баварський уряд видав перший із трьох наказів, що забороняли орден ілюмінатів, оголосивши їх винними в «зраді та ворожому ставленні до релігії»<sup>13</sup>. Слідча комісія взялася очищати університети та чиновництво від членів ордену. Дехто з ілюмінатів утік з Баварії. Інші втратили роботу або опинилися у вигнанні. Щонайменше двох було ув'язнено. Сам засновник був змушений шукати притулку в Готі.

Попри всі свої наміри та завдання, ілюмінати зійшли зі сцени наприкінці 1787 р. Однак їхня погана слава пережила їх надовго. Пруського короля Фрідріха-Вільгельма II попереджали, що ілюмінати лишаються небезпечною підпільною організацією, яка діє на всіх німецьких землях. У 1797 р. видатний шотландський фізик Джеймз Робінсон опублікував працю «Докази існування таємної змови проти всіх європейських релігій та урядів, яка реалізується на зборах масонів, ілюмінатів та читацьких спілок», у якій стверджував, що «впродовж 50 років під позірним приводом того, що за допомогою світоча філософії вони нестимуть світові просвітництво, а також розсіюватимуть хмари світських та релігійних забобонів», ця «асоціація» «ревно і систематично докладає зусиль», щоб досягти своєї мети — «викорінити всі релігійні установи та повалити всі наявні уряди Європи» — «аж доки цьому стало неможливо опиратися».

Кульмінацією діяльності цієї організації, як наголошував Робертсон, стало не що інше, як Французька революція. У своїх «Спогадах, що ілюструють історію якобінського руху», опублікованих того самого року, французький єзуїт Огюстен де Баррюель озвучує схожі звинувачення. «Навіть найжахливіші речі, що відбувалися під час Французької революції, — усе передбачено і вирішено наперед, заздалегідь підготовлено і сплановано... цим виплодом хитромудрого злодійства». Якобінці, стверджував Баррюель, були спадкоємцями ілюмінатів. Ці закиди, які вихваляв Едмунд Берк<sup>14</sup>, швидко долетіли до Сполучених Штатів, де їх, зокрема, перейняв Тімоті Двайт, ректор Єльського університету<sup>15</sup>. Більшу частину XIX–XX ст. ілюмінати відігравали роль, на яку не сподівалися, — найперших конспіраторів, у тому, що Річард Гофстадтер влучно назвав «параноїдальним стилем» американської політики, прибічники якого незмінно стверджували, що захищають знедолених від «роз-



галуженої, підступної, надприродно ефективною міжнародною конспіраторською мережою, створеною для реалізації насправду диявольських задумів»<sup>16</sup>. Можна навести лише два приклади: ілюмінати фігурують в антикомуністичній літературі Товариства Джона Бьорчата в книжці християнсько-консервативного автора Пета Робертсона «Новий світовий порядок» (1991)<sup>17</sup>.

Міф про ілюмінатів дожив до наших днів. Дещо з написаного про орден — це художній вимисел, зокрема опублікована в 1970 р. трилогія «Ілюмінат!» Роберта Ші та Роберта Вілсона, роман Умберто Еко «Маятник Фуко» (1988), фільм «Лара Крофт» (2001) та трилер Дена Брауна «Ангели і Демони» (2000)<sup>18</sup>. Значно важче пояснити поширену віру в те, що ілюмінати справді існують і навіть тепер залишаються такими само могутніми, як колись уявляв собі їх засновник. Точно існує низка веб-сайтів, які претендують на те, щоб представляти ілюмінатів, але жоден із них не видається надто професійним<sup>19</sup>. Та все одно дехто стверджує, що кілька президентів США були членами ордену ілюмінатів; серед них не лише Джон Адамз і Томас Джефферсон<sup>20</sup>, а й Барак Обама<sup>21</sup>. Надзвичайно розлога і нудна цитата (цей жанр дуже поширений) описує ілюмінатів як «неймовірно заможних представників владних еліт, які прагнуть створити рабське суспільство»:

Ілюмінатам належать усі міжнародні банки, нафтовий бізнес, найвпливовіші компанії у сфері промисловості й торгівлі; вони проникли в політику та освіту й управляють більшістю урядів чи щонайменше їх контролюють. Їм належить навіть Голлівуд та музична індустрія... Також ілюмінати відають наркаторгівлею... Ключових кандидатів у президенти ретельно відбирають з-поміж окультних нащадків тринадцятьох родин ілюмінатів... Головна мета полягає у створенні Єдиного світового уряду, який вони очолюватимуть, щоб загнати весь світ у рабство і встановити диктаторський режим... Вони хочуть створити «загрозу ззовні», сфальшувати навалу інопланетян, щоб усі країни світу захотіли об'єднатися в ОДНУ.

Стандартна версія теорії змови пов'язує ілюмінатів з родиною Ротшильдів, Круглим столом, Більдерберзьким клубом та Тресторонньою комісією; не забуваймо також і про керівника хедж-фонду, спонсора політиків та філантропа Джорджа Сороса<sup>22</sup>.

